

Med onimi, ki se strogo drže številke 100 in dajo tudi mesto učenej literaturi, je izbral prof. Preyer samo 42 leposlovnih, 58 znanstvenih proizvodov. Med 42 številkami prve skupine so narodi jutranje dežele zastopani s 3 številkami, Grki z 9, Rimljani s 5, Nemci z 11, severni narodi s 3, Angleži z 2, Francozi s 3, Italijani z 2, Španci in Portugaleci s 3, Slovani z 1. Od števila 58 druge skupine pripada 23 del prirodoznanstvu, kar očitno priča o vplivu učnega predmeta imenovanega učenjaka. —

Profesor Maksimilijan Schneidewin se že bolj zanima za pesništvo; v svojem spisku je nabral 51 del na polji pesniške, 49 na polji znanstvene književnosti. Prva razdelé se tako-le: jutroveci 2, Grki 10, Rimljani 7, Nemci 24, Angleži 4, Francozi 3, Italijani 1; Slovani, severna plemena, Španci, Portugaleci in Madjarji niso zastopani. — Zapisek Jurija Ebers obsega 85 leposlovnih in le 15 znanstvenih umotvorov. V prvo skupino je sprejel: jutrovec s 3 številkami, Grke s 5, Rimljane s 4, Angleže z 9, Francoze s 8, Nemce z 46, Slovane s 4, severne narode 4, Špance in Portugalce z 1, Italijane z 1.

Od rečenih 3 imenikov se precej razločuje knjižni spisek znanega zgodovinarja Jurija Weber, kateri spisek je sestavljen na podlagi njegove slovstvenozgodovinske čitanke (1551—52). Weber naštevlje, oziraje se le na potreščine izobraženih stanov, 230 pisateljev, in sicer 179 leposlovcev, 51 učenjakov. Med prve spadajo: jutroveci 10, Grki 19, Rimljani 19, Nemci 58, Slovani 3, severni narodi in Nizozemci 4, Angleži 22, Francozi 27, Italijani 7, Španci in Portugaleci 7, Madjari 3. Očividno je tudi tu vpliv strokovnega predmeta navedenega profesorja; kajti med 230 pisatelji nahaja se 41 zgodovinarjev, in med njimi jih je mnogo, ki zanimajo le strokovnjaka.

Zanimivo je tudi, kako različno sodijo o slovanskih knjižnih možeh. M. G. Conrad (v Mnihovu), kateremu je dika vseh sedanjih romanopiscev Emile Zola, meni, da med Slovani ni najti pisatelja prve vrste, Aleksander baron Roberts (v Berlinu) trdi, da je „Ana Karenina“ Leva Tolstega najizvrstnejše delo cele romanske literature, v očeh Božidara Fontane pa je njegov „Iljič“ mojstersko delo. Karol baron Perfall prizna, da je na njegovo duševno izobraženje poleg Goetheja in Balzaca najbolj vplival Turgenjev, ki je po mnenju Marije Ebner-Eschenbach jeden največjih umetnikov med pisatelji. Razun rečenih slovanskih romanopiscev se še navajajo Rusi: Gogol, Aleksej Tolstoj, Dostojevskij in dr.

(Konec sledi.)

Narodopisna razstava v Pragi.

(Piše Janko Toman.)

(Dalje.)

Slavin.

Stopivši v Slavin, namenjen spominu onih mož, kateri so k razvoju češkega šolstva prispevali ali pospeševali češko pedagoško slovstvo in češko šolo v tem ali drugem oziru, pa radi pomanjkanja prostora niso dobili tu mesta ter je bila njih večina razstavljena po drugih primernih prostorih, pogledal si nehote na 5¹/₂ m visoki, veličastni kip Jana Amosa Komenskij a. Na lepem podstavku stoji zamišljen Komenski, držeč v jedni roki pero, v drugi „Didaktiko“. Kip, katerega sta v nadživotni velikosti izdelala po modelu Fr. Strachovskija bratrance Ducháček, stal je sredi dvorane mej zelenjem eksotičnih rastlin, okoli podstavka in na zadnji steni pa

si videl še mnogo drugih podob in kipov Komenskij a ter mnogo rekov iz njegovih spisov. Najlepši je pač „Komenski v delalnici“, meni pa je najbolj ugajal mali kip: „Komenski mej otroci“.

Niže na podstavku bili so predali. V sprednjem predalu, nad katerim je bil napis iz Komenskijevih spisov: „Žij¹⁾ sláve, jež²⁾ jest životem³⁾ po tvem živote!“ so bili prvotni češki in latinski spisi vzgojevalne, modroslovne, verske, slovnične, zgodovinske in zemljepisne vsebine ter spominske svetinje iz l. 1892. Zanimiv je bakrorez, s katerim so tiskali l. 1657. naslov knjigi v Amsterdamu: „J. A. Comenii Opera

¹⁾ Živi, ²⁾ ker, ³⁾ življenje.

didactica omnia⁴, prvo skupno izdanje njegovih didaktičnih spisov. Zanimiv je tudi Hollarov cinkografski posnetek Komenskija iz l. 1652.

Vseh njegovih spisov ni bilo možno razstaviti, ker jih ni tako lahko dobiti, razstavilo se je le, kar je imel Komenskijev muzej. Misel o ustanovitvi tega muzeja sprožila se je l. 1890. v Zavezi čeških učiteljskih društev ter bil leta 1891. že v jubilejni razstavi. Meseca listopada izdal je komite oklic na častilce Komenskija ter ga razposlal meseca grudna 1890. Uspeh njegov se je kmalu pokazal, kajti konec prosinca 1891 je imel muzej 32, marca 42, maja 77 predmetov. Sedaj ima že nad 400 predmetov: kipov, medaljanov nad 20; podob nad 30; reprodukcije rokopisov, prepisov in prvih spisov Komenskija 40; obraze, rezbarije, medalije in dr. Komenskija z devajoče 14; mesta Komenskijevega bivanja okoli 40; jezikovnih učnih knjig 11; vzgojevalnih spisov 28; modroslovnih, verskih, zgodovinskih, poetičnih spisov 30; Komenskija zemljevid Morave, spisov o Komenskiji nad 80 itd.

Kar se spisov ni moglo razstaviti, bili so zaznamovani na raznih tablicah, tako, da se je lahko vsak prepričal, kak vsestranski veleum je bil Komenski, katere stroke je gojil in da tvore njegovi spisi lepo knjižnico.

V drugem predalu na desno, nad katerim je bil napis: „Kdo prospiva¹) v umeni a neprospiva ve mraveh.²) více³) neprospiva, než⁴) prospiva“. so bili češki in drugojezični prevodi Komenskijevih spisov in spomini nanj. Tu so bili češki prevodi od Zoubka, Šmaha, Soldata; hrvaški od Marika (roj. 1831 v Zaboržiji na Češkem, bival ko meščan in umirovljen učitelj v Zagrebu, vrnil se na Češko, zopet vrnil na Hrvaško, kjer je pred kratkim umrl), ruski, poljski, nemški, angleški — a nič slovenskega.

V tretjem predalu z nadpisom: „Živ bud⁵), národe posvečeny, v Bohu; neumírej, muži tvoji at⁶) jsou bez poetu!⁶)“ so spisi o Komenskiji v drugih nečeških jeziki. Tudi tu nisem najdel nikakega slovenskega dela, akoravno so bili ruski, slovaški, hrvaški, angleški in nemški spisi.

Pridem do četrtega predala: „Všecky⁷) věci⁸) samy od sebe plyutež,⁹) odstupiž¹⁰) násilí¹¹) od večí!“ Tu sem pa že v resnici nestrpno iskal kaj slovenskega, a zaman, tudi med to množico čeških spisov in spo-

minov nanj v raznih nemških listih, mej katerimi sem zagledal celo „Laib. Schulzeitung“ — slovenskega nič.

Pred Komenskijem bila sta doprsna kipa Fr. Jana Zoubka in G. A. Lindnerja. Prvi je najboljši poznalec in prelagatelj njegovih latinskih spisov mej Čehi, saj je posvetil celo življenje proučenju Komenskija; drugi je njegov najduhovitejši naslednik. Oba kipa sta lastnina šolskega odbora, oziroma sedaj lastnina Pedagoškega muzeja, kateri je dobil večino razstavljenih predmetov, da se napravi stalna šolska razstava. Pač velike vrednosti!

V škrinji Fr. Zoubka so njegove podobe iz raznih dob, prestave Komenskijevih spisov, životopis Komenskija, zaznamek vseh časopisov, v katere je pisal, in fotografija učiteljskega osebja, kojemu je bil voditelj.

V škrinji Lindnerja so: fotografije iz raznih dob, češki rokopisi iz raznih dob njegovega bivanja v Celji, Kutni Gori in Pragi, prevodi, hrvaški, ruski, laški, grški, latinski. Diploma iz Londona in Dunaja pričata, kako jo bil čislán v tujini. Nekaterniki mu očitajo, da je preveč pisal v nemščini. To je nekaj istine, a da se je čutil Čeha, priča to, da se je po daljnem bivanju v tujini vrnil na stare dni na Češko in se priučil lepi in čisti češčini.

Okoli teh treh, kateri so bili v sredi dvorane, razvrsteni so bili okoli ob stenah drugi zaslužni možje, kakor: Toma z e Štitneho, rojen je bil 1315 v vasi Štitna na Češkem, katera je bila njegova lastnina, umrl 1440, pisal je veliko v češčini o krščanski filozofiji in etiki; Martin Bachaček, preosnovatelj meščanske šole; Jan Hus, organizator češkega pravopisa; Jan Karol Škoda, plodovit pedagoški pisatelj; Fr. J. Berač, publicist, urednik „Škola a život“, poslanec, nasprotnik ponemčevanju čeških šol; Jan Svoboda, pisatelj klasične „Školke“; Karol Vinařicki in Fr. Doucha, pesnika; Jan L. Mašek, bojevnik združenja slovanskega učiteljstva, izdajatelj „Slovaškega Pedagoga“, zakladatelj „Skola slovanskych jaziku“; Jan Filcik, izvrsten skladatelj, izvrsten učitelj, kateri je hotel otrokom vse prijetno storiti i. dr.

V celi razstavi je še mnogo drugih podob, mej njimi tudi takih, ki niso nič pisali, a zasejali mnogo dobrega semena v srce celim generacijam. Razstavljena je tudi podoba Fr. Juřicka, kateri je poučeval 70 let, 2 meseca in 17 dni in se sam malo časa pred smrtjo naslikal.

¹) Napreduje, ²) čednost, ³) bolj, ⁴) ko, ⁵) naj, ⁶) število, ⁷) vse, ⁸) reči, ⁹) plavajo, ¹⁰) odstopivši, ¹¹) sila.

O posamnikih govoril bodem pri posamnih predmetih.

Razven teh podob, krasilo je stene Slavina še 7 diagramov, koji so kazali stanje češkoslovanskega učiteljstva, šol in otrok.

Iz teh posnamem :

D e ž e l e	Š o l e z					Š o l e			Število obiskujočih učencev	O s o b j e			
	1 razr.	2 razr.	3 r.	4 r.	5 in v. r	skupaj	deške	dekliške		mešane	učitelj.	učitelje	skup.
Češko	520	945	564	258	575	2862	141	147	2574	625.350	7509	970	8479
Moravsko	675	531	202	105	116	1639	28	37	1574	259.727	3266	926	4192
Šlezija	77	37	7	12	6	139	3	3	133	18.981	241	19	260
Slovensko (Slovaki)	2085	155	69	35	17	2361	46	45	2270	175.504	—	—	2832
	3357	1668	842	410	714	7001	218	232	6551	1249.562	—	—	15763

Vrste šol l. 1894.

	Število šol
ljudskih	7001
meščanskih	184
deških nadaljevalnih	298
dekliških	21
učiteljišč	11
materskih šol in zavetišč	193
gimnazij	33
reak	9
realnih gimnazij	12
visokih šol	2

	Število šol
umetniških	4
industrijalnih	35
kupčijskih in gospodarskih	39

Slavin kaže podobo češkega šolstva, kaže najznamenitejše može, mej katerimi stoji Komenski, liki vojvoda na vzvišenem prostoru; prenapolnjene njegove stene kažejo toliko gradiva, da se le vrneš in zopet ogleduješ. Tu se utrdi učiteljska zavest in smelo trdim, da je Slavin obiskovalec največjega dobička.

(Dalje sledi.)

Slovstvo.

„Pod Lipo“.

Ne spodobi se skorej mladeniču ocejnjevati delo moža-velikana, ki je osivel s peresom v roki, posebno moža takega, kakor je naš Stritar. Ko pišem te-le vrste, zdi se mi, da sem učenček, ki hoče spregovoriti o svojem učitelji. Ako bi ne vedel kaj dobrega povedati, molčal bi, a pohvaliti sme tudi učenec učitelja, se ve, ne naravnost v obraz! In, rekel bi, ravno hvaležnost me sili, povedati tukaj nekaj svojih, da-si ne merodajnih misli o najlepši knjigi, kar jih je sploh do sedaj sprejela naša mladina.

Kdor je prečital in prečitaval zbrane spise blagega Stritarja, uverjen je bil gotovo kakor jaz, da se naš ljubeneec ne poslovi sé svojim priporočilom-poslovilom za vselej od nas. Tista njegova umetniška izjava: „Neka beseda ne izgovorjena, neka pesem ne peta, zveni mi vedno po sreci in glavi, kali in greni mi vsako veselje“ — ta izjava, pravim, in vsa duša Stritarjeva bila nam je porok, da mož ne bode počival, tudi ne ko bi hotel! In kdor se nadalje spominja Stritarjevih ocen mladinskih spisov (Vrteca), ter njegovih, žalibog pre-

resničnih besed o osirokevosti našega ljudstva, verjame mi lahko, da sem si vedno mislil: Stritar še bo spisal nekaj za našo mladino. — In res! Namočil je zopet svoje pero globoko v svoje zlato sreč in spisal nam je knjigo, ki smo jo komaj pričakovali in katere se sedaj raduje mladež slovenska, odrašeni, posebno pa mi učitelji, ker je nam vseskozi prijateljica. Sploh se lahko veseli ves narod tega dela, kojega oskrniti se menda tudi najzlobnejši kritik ne drzne!

Ne pravim, da bi nam bil Stritar podaril v tej knjigi — razven pesmic — Bog ve kaj novega; vse, kar beremo tukaj, brali smo že v njegovih zbranih spisih, a v drugih, za mladino manj primernih oblikah. Tukaj pa imamo v tako mični posodi zbrana pravila-zdravila za mlado dušo. „Dolga pridiga“ bral sem nekje, in prav: res pridiga, pa kakšna! „Kdo je prebral knjigo „Pod lipo?“ vprašal sem šolarje teden pozneje, kar so se bile razdelile Mohorske bukve. Koliko ročic se je vzdignilo kakor blisk! Jaz! Jaz! Jaz! Tako je treba pridigovati! Iz lastnega nagujenja so ti otroci knjigo prebrali in drugi jo še prebirajo. A